

TENDINȚELE DEZVOLTĂRII SISTEMULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT PREUNIVERSITAR ÎN CONDIȚIILE TRANSFORMĂRII SOCIETĂȚII MOLDOVENEȘTI

*Angela MOCANU, doctor în sociologie
Academia de Științe a Moldovei*

Abstract. One of the declared intentions of the educational policies is the synchronization of the national educational system to the European life requirements, values and principles. Officially, the ministry of Education aims for „endowment of all members of the society moral, intellectual and esthetical values, as well as practical knowledge and abilities for becoming responsible and dynamic citizens, who may contribute to the development of the whole society..., building a set of abilities for the youth for the purpose of increasing the level of their participation to the socio-economic development of the country”.

Within the article we set as a goal the study of some problems of the quality of the education process in the pre-university institutions of education of Republic of Moldova. For this purpose, a sociological study has been made on the academic year 2009-2010. The study used as experts professors of these undergraduate educational institutions with a work experience of over 15 years. The research includes not only Chisinau but was done also at the country level. For comparison other research and statistical data have been used.

Sincronizarea învățământului național la cerințele vieții, valorile și principiile europene este unul din scopurile declarate ale politicilor educaționale. La nivel oficial, Ministerul educației își propune ca misiune de bază „înzestrarea tuturor membrilor societății cu valori morale, intelectuale și estetice, cunoștințe practice și abilități de a

deveni cetățeni conștienți, responsabili și dinamici, care pot contribui la dezvoltarea întregii societăți... consolidarea capacităților tinerilor în vederea sporirii nivelului de participare a acestora la dezvoltarea socioeconomică a țării”. [1, nr. 2,3, 14.07.2008].

Capitalul uman este valoarea cea mai mare de care poate dispune omenirea. În această direcție se realizează cercetări de către specialiștii diferitor domenii și care au elaborat mai multe definiții ale acestei noțiuni. Una din cele mai răspândite și mai des utilizate în literatura de specialitate este următoarea: capitalul uman constituie totalitatea resurselor economice și sociale – cunoștințe, deprinderi, motivații, capacități de percepere și producere a informației noi obținute de către om în procesul de instruire și activitate practică. El se formează în rezultatul activității de instruire pe parcursul întregii vieți și este indispensabil de om.

În cadrul acestui articol ne-am propus să studiem unele probleme ale calității procesului de instruire în instituțiile preuniversitare de învățământ din Republica Moldova. În acest scop în anul de studii 2009-2010 a fost realizat un studiu sociologic la care au participat în calitate de experți profesorii instituțiilor preuniversitare de învățământ cu un stagiul de muncă mai mare de 15 ani. Cercetarea a fost realizată atât în municipiul Chișinău cât și la nivel de republică. De asemenea pentru comparație au fost utilizate și rezultatele altor cercetări, date statistice.

Ținem să menționăm că în cadrul cercetării noastre facem o paralelă între starea de lucruri din domeniul învățământului preuniversitar din mediul urban și cel rural. Aceasta e din cauză că situația diferă în funcție de tipul localității. În afară de nivelul de finanțare, volumul de activități ale profesorului mai este și accesul la studii. Conform datelor Biroului Național de Statistică în mediul urban prevalează liceele – cu o pondere de 63%, fiind urmată de gimnaziile – cu 14%. În același timp în mediul rural 58 la sută din totalul instituțiilor de învățământ sunt gimnaziile, iar 23% – licee. Ponderea școlilor de cultură generală este nesemnificativă în mediul rural acestea reprezentând 12 la sută, iar în mediul urban – 10 la sută.

În ultimii 15-20 de ani s-a creat un nou model al comportamentului de instruire și angajării în câmpul muncii tinerilor la începutul activității sale independente. În condițiile actuale are loc sporirea investițiilor în capitalul uman și studii (un număr tot mai mare de absolvenți tind să obțină studii medii complete și superioare). De multe ori tânărul obține nu doar o singură profesie, ci două sau trei, iar aceasta îl face să se încadreze mai târziu în câmpul muncii. O altă schimbare este că mulți studenți astăzi combină activitatea de muncă cu studiile, fapt care era mai rar întâlnit în perioada sovietică. [4, 22]

După absolvirea instituției preuniversitare de învățământ tinerii consacră o perioadă foarte mare de timp studiilor profesionale, deseori obțin și studii complementare. Etapele de studii actualmente decurg paralel cu activitatea de muncă sau se schimbă una pe alta. În acest sens a fost instituit și programul Instruire pe tot parcursul vieții, în Republica Moldova a fost lichidată restricția de vârstă a înmatriculării studenților la secția zi. Deci absolvenții cheltuie mai mult timp pentru studii decât generațiile anterioare.. Câțiva ani în urmă circula ideea precum că acest lucru se întâmplă din cauza nedorinței tinerilor să înceapă activitatea de muncă deoarece este mai comod să înveți continuu, eschivându-te astfel de multe responsabilități. Specialiștii din domeniu constată că asemenea situație nu este nouă, în Occident lucrul acesta se întâmplă de mult și pe piață s-au creat locuri muncă part time, unde tinerii pot îmbina activitatea de muncă cu studiile. [5, 16].

La capitolul finanțare a învățământului - lucrurile stau prost nu doar la nivel de guvernare ci și la nivel de gospodărie individuală. Conform datelor statistice cheltuielile medii lunare de consum ale populației în primul trimestru al anul 2010 au constituit în medie pentru o persoană 1307 lei fiind în creștere față de aceeași perioadă a anului

precedent cu 16,7%. Cea mai mare parte a cheltuielilor a fost destinată acoperirii necesarului de consum alimentar – 42,8% cu 2,7 puncte procentuale mai mult față de primul trimestru al a. 2009. Cei mai puțini bani sunt alocați pentru învățământ - 1,3%, în creștere cu 0,7 puncte procentuale față de aceeași perioadă a anului 2009. UNESCO este îngrijorată de calitatea învățământului în Republica Moldova. Accesul la studii al copiilor depinde starea materială a familiei, copiii cu o stare materială precară fiind discriminați în cadrul instituțiilor preuniversitare de învățământ. Discriminarea nu se întâmplă la nivel oficial, însă de facto copii din familiile social-vulnerabile nu au acces la instituțiile învățământ pe care și le-ar dori. Mai mult decât atât chiar, de multe ori nu frecventează școala din motive materiale: părinții nu sunt în stare să le asigure cele necesare pentru aceasta. Spre regret nu este o statistică a neșcolarizării, însă conform rezultatelor cercetării noastre experții estimează rata neșcolarizării în Republica Moldova de 2%.

Este evident că unul din principalii actori în procesul de instruire este pedagogul. De nivelul său profesional, aptitudini, și nu în ultimul rând – calitățile personale, depinde în mare măsură calitatea procesului de învățământ. Actualmente, în contextul răspândirii tot mai largi a mijloacelor de informare în masă pentru a îndeplini funcțiile sale profesionale la un nivel înalt pedagogul e necesar să devină creator, să-și îmbogățească cunoștințele cu noi și noi elemente. „Profesorul trebuie să se transforme dintr-un transmițător de cunoștințe într-un savant..., care ar uni în sine pedagogul experimentator, teoreticianul și practicianul, conducătorul colectivului de copii și psihologul-educator” [3, 285]. Capacitatea de a gândi independent și de a lua decizii netradiționale în condiții dinamice complicate este o trăsătură necesară profesorului contemporan. Conform datelor chestionării noastre, actualii absolvenți ar dori ca profesorii să posede următoarele calități: în primul rând să poată înțelege elevul – pentru această variantă au optat circa 2/3 din cei chestionați, să dispună de timp și răbdare pentru a rezolva împreună cu elevii probleme legate atât de programul de studii, cât și de viața cotidiană, să fie sinceri în comunicare cu elevii. Așa dar elevii pun accent nu atât pe pregătirea profesională a pedagogilor cât pe calitățile lor personale.

Cum văd profesorii situația din domeniu? La întrebarea „cum apreciați starea lucrurilor în instituțiile preuniversitare de învățământ” răspunsurile sunt diferite în funcție de tipul localității. În municipiul Chișinău circa 2/3 respondenți o consideră bună. Pe când respondenții din alte localități nu sunt prea optimiști în aprecierea situației: fiecare al doilea expert apreciază situația din domeniu ca fiind bună, iar cealaltă jumătate consideră că ea mai degrabă nu este bună. Aceiași notă se face prezentă și atunci când respondenții sunt rugați să compare situația din prezent cu cea de acum 10-12 ani. Numărul respondenților care o consideră mai proastă în prezent este mai mare în orașele și satele republicii – 36%, în municipiul Chișinău de această părere sunt 20% respondenți. Consideră că situația este mai bună în prezent aproximativ jumătate din respondenții din republică, în municipiul Chișinău de această părere sunt circa 2/3 respondenți. După cum putem ușor observa situația din domeniul învățământului este apreciată de către angajați oarecum diferit. În schimb opiniile pedagogilor coincid în ceea ce privește posibilitatea de a activa mai bine. Circa 90% respondenți consideră că ar putea activa mai bine și aceasta se va întâmpla atunci când: salariile vor fi mai mari – 60%, dac ar avea o susținere mai mare din partea organelor de resort - 50%, dacă ar exista o colaborare mai strânsă între părinți-profesori-elevi – 65%, dacă în gimnaziu/liceu va fi numărul necesar de profesori, și aici iar diferență în funcție de localitate - 1% (municipiul Chișinău), 10% - respondenții din orașele și satele republicii.

Rolul familiei în procesul educației copilului este unul deosebit de important și nu este corect să fie lăsat pe umerii pedagogilor tot greul procesului educativ pe motiv că

nicio instituție de învățământ nu poate substitui familia. Unii părinți însă dau mai multă importanță aspectului material și pleacă peste hotare în căutarea unui trai decent lăsând acasă copii în supravegherea rudelor, iar în lipsa acestora copiii își gestionează singuri viața. Conform unor estimări ale Ministerului Educației 100000 copii au părinți plecați peste hotare.

Pentru ca profesorii să-și poată realiza pe deplin vocația, după cum am văzut mai sus, sunt necesare un șir de condiții – fiecare al doilea profesor susține că ar avea nevoie de o susținere mai mare din partea organelor de resort. Credem că în această ordine de idei am putea include și formarea profesională continuă a cadrelor didactice. Conform unui studiu analitic - descriptiv realizat în cadrul instituției de profil fiecare al cincilea profesor care a beneficiat de aceste studii consideră că actualul sistem de formare continuă a cadrelor didactice întârzie în raport cu reformele derulate, utilizează metode învechite de formare, iar la sfârșitul orelor de curs nu li se oferă destule informații utile și materiale didactice.

Conform rezultatelor cercetării noastre 1/3 din respondenți în activitatea sa profesională nu utilizează metode inovatoare. Ținem să menționăm că răspunsul la această întrebare nu diferă semnificativ în funcție de tipul localității. Mai mult chiar – în localitățile rurale numărul profesorilor care au afirmat că în cadrul activității sale utilizează metode inovatoare este cu trei puncte procentuale mai mare. Am putea face o paralelă între aprecierea dată calității actualului sistem de formare continuă a cadrelor didactice și nedorința profesorilor de a aplica metode noi în cadrul procesului de instruire, adică un proces este cauzat de altul, la care se mai adaugă și un șir de alți factori obiectivi și subiectivi, iar în rezultat obținem scăderea eficienței procesului de învățământ. Acest fapt este confirmat și de profesori - 1/3 respondenți afirmă că elevii în instituțiile preuniversitare de învățământ nu obțin destule cunoștințe și că ar trebui de făcut schimbări în sistemul de instruire. (și deoarece avem un sistem centralizat de învățământ părerea pedagogilor nu diferă în funcție de localitate.). Aproape nouăzeci la sută din respondenți consideră că elevii pot aplica în practică doar într-o oarecare măsură cunoștințele obținute la școală, iar procentul celor care sunt de părere că cunoștințele obținute la școală nu pot fi aplicate în practică îl depășește pe al celor care afirmă că cunoștințele respective pot fi aplicate în practică într-o măsură mare. În același timp respondenții susțin unanim părerea că programul școlar al elevilor este supraîncărcat.

Avocații parlamentari bat alarma. Se încalcă dreptul copiilor la timpul liber. Moldova este unicul sat din Europa care are în programul de studii preuniversitar 17 discipline obligatorii. Concluziile vin singure de la sine – sunt necesare reforme și nu oricând, dar aici și acum, în caz contrar se pierde esența unui proces social foarte important. Prin intermediul educației omul contribuie la destinul întregii umanități. În „dăruirea de sine” – scrie Giorgio Chiosso – are loc de fapt un dublu proces de umanizare: îmbogățirea celorlalți cu ceea ce fiecare este în stare să dea în termeni cognitivi, afectivi, spirituali și, în același timp, îmbogățirea sinelui prin întărirea voinței care are lor în actul dăruirii. [2, 121]

Ținând cont de experiența în acest domeniu a țărilor care am avut o istorie comună sau asemănătoare, pentru a redresa situația este necesar de a pune accent mai întâi de toate pe motivarea activității atât a profesorului cât și a elevului. Profesorul trebuie stimulat material, aici avem în vedere atât sporirea esențială a salariului cât și schimbarea schemei de salarizare astfel încât să fie evidențiată activitatea fiecărui profesor. Ceea ce ține de motivarea elevului ar fi oportun de revizuit curricula școlară nu doar pentru a reduce numărul de ore sau discipline, ci și pentru a le construi astfel, încât să fie interesante elevilor. Să fie aplicate metode noi de predare și însușire a materialului didactic la nivel național. O dată cu accesibilitatea surselor alternative de informare –

internetul, manualele devin învechite, informația pe care o oferă ele în materie de utilitate cedează mult. De aceea ar fi oportun revizuirea și adaptarea lor la cerințele vieții.

Bibliografie:

1. Hotărârea Guvernului nr. 2,3, 14.07.2008 // Monitorul Oficial, iulie 208
2. Chiosso G. Teorii ale educației și ale formării, Editura Humanitas, București 2007 pag. 121
3. Блонский П. «Избранные педагогические произведения», Москва 1961, pag.285
4. Константиновский Д.Л., Чередниченко Г.А., Вознесенская Е.Д. «Российский студент сегодня: учёба плюс работа» Москва, ЦСП 2002, стр.25-32
5. Телегина Г.В. Образование в течении жизни: институализация в европейском контексте и её оценка \ непрерывное образование в политическом и экономическом контекстах \ отв.ред.Ключарёв Г.А., Москва 2008, стр.16-37